

sen mozgó kötelekre függesztette a történelmi túlvilág panoptikumának szereplőit, alájuk rakta – a díszlettervező Götz Béla közreműködésével – Debrecen makettjét, így a história felelőtlen felelősei mintegy ég és föld (az időtlenség és a város) között lebegnek a semmibe tartó filozófiájukkal. A kép szemléletes, az ötlet szellemes, viszont – a hintajátéktól eltekintve – mozgásképtelenné teszi a szereplőket, s ezáltal statikussá a helyzetet. A megoldás kétségtelen előnye, hogy a kihangsúlyozás miatt minden szó érthető, így a cselekmény szempontjából fontos előzmény világossá válik; hátránya, hogy a jelenet kissé egyhangú, és hiányzik belőle az ironia, amely egy köztelenebb s talán anakronisztikusabb (a mához közelítő) térben szabadabb játékra és képzettársításokra adna lehetőséget.

A voltaképpeni dráma a megújított előadás-hagyomány nyomvonalát követi. A tiszta és áttetsző szöveget jól keretezi a díszlet könnyed, jelzesszerű architektúrája; a forgószínpad gyorsan bonyolítja le a változásokat. Kelemen Kata jelmezei csak a történelmi pontosságra, de szerencsére nem a viselettörténeti akkuratúságra törekzenek. Meczner egyensúlyt teremt a dráma két alaprétege, az ábrázolt világ merev formalitása és az azt szétfeszítő privát konfliktusok között. Ebből a szempontból meghatározó a nagytanács ülésének jelenete, mely rigorózus rituáléjával, az egymást követő ügyek elfogadásának ceremóniális formulájával megágyaz a fejleményeknek. „Tetszett Debrecen városának!”, hangzik megfellebbezhetetlen ítéletként minden alkalommal a tanács verdiktje, mintegy dogmává emelve a közmegegyezést. (Talán némi „mozgolódás a padosorokban” közelebb hozná a helyzetet a mai tanácsülésekhez.)

Csikos Sándor intellektuális alkata segít benső drámává tenni Gál Nagy István főbíró kettős kötődését – a dogmatikus törvényhez és lelkiismeretéhez –, illetve az ebből fakadó konfliktust. Csikos játékanak nagy előnye, hogy nem kívül hordja a drámáját (ahogy előjárói tekintélyét sem), ennek megfelelően akkor a legjobb, amikor súlyt tud adni önnön személyiségének; minél inkább befelé koncentrálna, annál hitelesebb a dráma egy-egy „látványos”, kitörésszerű pontján. Ilyen nagy kitörés a dogmát képviselő papé, Hodászi Lukácsé, akit Kóti Árpád ezen a ponton, a „kiátkozással” való fenyegetés kitüntetett pillanatában fölhoz a drámai csúcspontra. A pap ellentéte a szelíd görög, Jorjosz Sztavriász. Sárközy Zoltán kitűnő alakításában inkább alázatos, holott ironikus is lehetne, hiszen elég okos és elég jól szituált ahhoz, hogy következmények nélkül kinyilvánítsa polemikus véleményét a kirekesztő intoleranciáról. Sárközy Sztavriász nem ad okot a diszkriminációra: tele van valódi lojalitással és érvelő jóindulattal; még azt is érzékelteti, hogy morális győzelme személyes vereség. Miske László játssza Portöröt, a toleráns szenátort, akinek toleranciáját anyagi érdeke árnyalja; ez összetettebb figura annál, akit a robusztus egyenességére hagyatkozó színész megjelenít. Simor Ottó Duskásának szép pillanata, amikor magánvéleményének kényszerű elfojtása után végre föl szabadultan helyeselheti a főbíró döntését, s ebben szemérmesen elrejtetheti iránta való szinte atyai érzelmeit. Hajdú Péter derekasan túri az ifjú Portöröt nem túl sok lehetőséget kínáló szerepét. Dániely Zsolt kissé peckessé figurázza a zsoldoskapitányt, bár a jelmeze szinte predesztinálja erre, lévén olyan, akár egy kiállított tárgy a Hadtörténeti Múzeumból. Bakonyi Árpád ismeretlen okból nyegle Bocskai tisztjeként.

A két nagy női szerep közül az egyik a dogma kérlelhetetlen képviselője, a másik az áldozata. Zubor Ágnes sokáig olyanok mutatja özvegy Gál Nagy Istvánnét, a főbíró édesanyját, mint akinek kemény tartása, érzelemtelenség csak protestáns puritanizmus. Amikor kimondja, hogy fia nem volt jó férj és jó apa, mintha az elfojtott, de egy-egy gesztusban mégiscsak megnyilvánuló szeretet törne utat. Az erős alakítást váratlanul motíválja, hogy a szelídné látszó teremtésen eluralkodik a bigottság, amely az anyai érzésnél magasabbra helyezi a ragaszkodást a dogmatikus törvényhez. Csak a legvégén, unokája iránt képes egy elhárító mozdulatra, késleltető a lány fájdalomát vőlegényének halálhíre hallatán. Az Esztert játszó Melkvi Bea föloldja a szerep statikusságát, belső és külső gesztusokkal – az esküvőjére készülők menyasszony motorikusságával, az apjához való közeledés latens mozdulataival – érzékelteti az alak árnyaltságát és feszültségét. Energikus, „életre szánt” alkat, ezáltal mintegy ellenpontja az ideológia és a forma merevségébe zárt világnak. Az utolsó, atmoszferikuságával feszült jelenetben késleltetve „hallja meg” a végzetes hírt, látványos összeomlás és körülményeskedés nélkül, mintegy tárgyilagosan a rivaldához jön, „kilép a drámából”, és újjáról lehúzza a földhöz vágja a jegygyűrűjét. Mint ha a közönség közé vágná, a várost vádolná, amelynek makettja közben mögé ereszkedett.

„Tetszett Debrecen városának.”

SZABÓ MAGDA: KIÁLTS, VÁROS! (Csokonai Színház, Debrecen)

DÍSZLET: Götz Béla. JELMEZ: Kelemen Kata. RENDEZŐASSZISZTENS: Sívágó Csaba. RENDEZŐ: Meczner János.

SZEREPLŐK: Csikos Sándor, Melkvi Bea m. v., Zubor Ágnes m. v., Kóti Árpád, Miske László, Hajdú Péter, Simor Ottó, Sárközy Zoltán, Dániely Zsolt, Ruszina Szabolcs, Révész Béla, Bakota Árpád, Garay Nagy Tamás, Diószeghy Iván.

A Budapest Orfeum legkedvesebb színházi emlékeim közé tartozik. Annak idején beszélt róla a város, a cím szállóigévé, márkává vált. A garantáltan politikamentes műsornak erős politikai zöngéje volt – az ízek közül nem utolsósorban a tiltott gyümölcsé bizonyult jellegzetesnek. Politikum volt maga a politikamentesség, egy polgári világ és szubkultúra egy az egyben való, mentségre, alibire igényt nem tartó visszahozása, politikum volt a nyílt, függőfelevél nélküli szórakoztatás, bizonyos nosztalgiák öntudatos kielégítése, hiszen két-három évtizeddel korábban még sokan ültek a nézőtérre a citált műsorszámok eredeti fogyasztói közül. És nem utolsósorban: remekbe sikerült az előadás. A három művész – Benedek Miklós, Szacsavay László, Császár Angela – elemi erejű játékkedvvel és személyes sármmal idézett meg egy pestiességében kortalanul vonzó, emberléptékű mikrovilágot, partnerre és cinkosra avatva a közönséget; nemhiába került át a produkció a Katona József Színházba is, ahol hosszú éveken át telt házat vonzott.

Persze a nagy hendikeppel nem csak a Pesti Színtnek kell megküzdenie: a színházi légkörből – mondhatni, szerencsére – kikopott a nézőtér és a színpad közötti cinkos összekacsintás varázsa, a közéleti töltet, az aktualitásra való huncut vagy kesernyés rájátszás (habár az elmúlt négy év nem keveset tett e cinkosság ideiglenes restaurálásáért). Az előadások ma már csak előadások, és mint ilyeneknek kell megmérkőzniük a közönség érdeklődéséért és érintettségéért. Ha néhány művész, majd a kezdeményezésükhöz elszegődött alkotói kollektíva történetesen a pesti kabaré sok évtizedes örökségét akarja feltámasztani, az estének önmagáért kell helytállnia – ehhez azonban most is, a feltámasztás szándékán túl, önálló mondanivaló, gondolat hajtóerő, valamifajta elkötelezettség szükséges. A Pesti Szín előadásából éppen ez a személyes indulat hiányzik; nagyrészt szenttelen és statikus, akár egy múzeumi korszéta.

Nem igazán meggyőző már Horváth Péter szöveg-összeállítása sem, bár kétségtelen, hogy az alapfogolások jó. Horváth fordulatosan és változatosan keveri a műfajokat: konferanszszövegek, viccek, időnként csak poénra csupaszított, máskor kicsit bővebb lére engedett jelenetek váltakoznak korabeli zeneszámokkal, s az egészet keretbe foglalják az orfeumtársulat atelier-humorú, bölölkedős vagy kollegiális megszólalásai. Az utóbbiak arra volnának hivatva, hogy a társulat tagjainak profilt, valamelyes emberi dimenziót adjanak, ehhez azonban túlságosan közhelyesek; az egykorú kabarészövegek pedig – bár szerencsés kivételek itt is akadnak – egyszerűen nem elég csillogóak, nem elég szellemesek, továbbá hiányzik mögülről a válogató valamifajta kompozíciós elképzelése. A két

SZÁNTÓ JUDIT

Megmaradni a felszínen

■ A PESTI SZÍN ■

Hekeli Rita felvétele

Benedek Miklós, Molnár Piroska és a görölök

hosszabb betétszöveg – Fáni és Tóni története, illetve az ezredesnek az ostrom miatt bezárt kabaréban tett látogatása – közül az első szerényke, a második zavaros.

Ugyancsak a válogató-szerző hibáztható azért, hogy az előadás kétharmadában nem érződik a korszakok közötti differenciáltság; Benedek Miklós konferanszövegeiben utal ugyan a húszas, harmincas évekre, de ezek nem szűrődnek be a színpadra, hanem mind szöveges, mind zenés anyagokban egyveleggé mosódnak össze, holott épp ezekre a közönség által alig ismert korszakokra fért volna rá az egyénítés, amely aztán az 1944–45-ös évek felidézésétől kezdve meg is jön; a felszabadulás utáni rész íróilag is, zeneileg is, rendezőileg is az est legjobb, legkarakteresebb szakasza; a *Három aranyásó* sematikus Nyugat-kritikája éppúgy átjön a rivaldán, mint a *Kedves szaktárs* sematikus üzemi idillje, és még sok néző nosztalgiáját csiklandja kellemesen az *Isten veled Budapest, te*

édes című szonon. Addig azonban – vagyis az 1906-tól 1944-ig tartó időszak vonatkozásában – az előadás mintha csak ürügy volna a jellegzetes, Selmeczi György által koncepciózusan válogatott zeneszámok felsorakoztatásához. Ahogy az egyik konferanszöveg beígéri: a kabaré valóban megmarad a felszínen. Ami azonban a kabarénak megengedett, az tilos a kabaréval foglalkozó művészi alkotásnak.

Az eddigiek közvetve már utalnak a zene összeállításával érdekeset alkotó Selmeczi György rendezésére is; ez a munka korrekt, de nem elég sziporkázó, ötletei túlonként is kézenfekvőek, amellet az előadás a műfajhoz képest hosszú is és időnként ritmustalan is. A rendezőtől lehet továbbá megkérdezni, hogy ha már sikerült egy olyan pompásan azonos ikerpárt találnia, mint amilyen Barna Béla és Barna Lajos, miért nem talált számukra az időnkénti belézungésen túl funkciót is. Ugyancsak írói-rendezői, koncepciót illető kérdés a befejezés: a kabaré hatósági betiltásának bejelentése nem kap semmilyen hangsúlyt, se fájdalom, se felháborodás nem vegyül bele, megmarad a közlés szintjén; ezt végül szerencsésen helyreüti a legfűlbemászóbb, legkarakteresebb dalok idézeteinek csokorba gyűjtése, amiből kitetszik, hogy *A Pesti Szín* megfojtásával mégiscsak érték ment veszendőbe.

Selmeczi rendezői munkáját minősíti a színészi munka kedvetlensége, rutinokba meredő lefojtottsága is, ami megint csak a *Budapest Orfeum* színpadi bravúrja után kelt nosztalgiát; az alakításokból többnyire hiányzó *glamour*t Schaffer Judit látványos jelmezparádéja sem pótolja. Benedek Miklós, ama régi színházi est motorja, stílusosan, de meglepő fásultsággal idézi Benedek Miklóst; az énekszámokat szépen és helyenként drámaian előadó Básti Juli játékán az újabb szerepeit jellemző gögös biszszigség üt át; Hernádi Judit, Hirtling István, Murányi Tünde korrekten vezetik elő sablonjaikat, habár Murányi bájos bumfordisága az énekszámokban jól érvényesül. Mészáros István időnként elővillantja

mindig eredeti, mindig szellemes *slemilfi*-guráját, Vida Péter pedig – akinek sablonjait, ha vannak, szerencséjére még nem ismeri a közönség – olykor robusztus lendületet lop a dolgok menetébe. Feltétlen kiemelést érdemel Molnár Piroska és Hollósi Frigyes; mindketten jól eső perceket szereznek természetessé stilizált, közvetlen, emberi jelenlétükkel. *Ha ketten New Yorkban élnénk* című közös számuk ritka kivételként kötődik a megelőző reálszituációhoz, és már-már megrendítőnek mondható.

Az előadás címéből aligha lesz önmagánál többet jelentő szállóige, de mivel ízlé-

ses szórakoztató programból alig van Budapesten kínálat, bizonyára sok telt házas estének néz elébe.

A PESTI SZÍN (Nemzeti Színház)

BABITS MIHÁLY, BÉRES ATTILA, DARVAS SZILÁRD, GÁBOR ANDOR, KELLÉR DEZSŐ, MOLNÁR FERENC, SINKÓ PÉTER, TÓTH ZSUZSA, TRUNKÓ BARNABÁS ÉS MÁSONK SZÖVEGEINEK FELHASZNÁLÁSÁVAL ÍRTA: Horváth Péter. ZENÉJÉT ÖSSZEÁLLÍTOTTA ÉS HANGSZERELTE: Selmeczi György.

ZENEI MUNKATÁRS: Szilasy Nelly. FILM: Silló Sándor. DÍSZLET: Mira János. JELMEZ: Schäffer Judit.

KOREOGRÁFUS: Kozma Attila. SZTEPPKOREOGRÁFUS: Torma Zsolt. A RENDEZŐ MUNKATÁRSA: Bencze Zsuzsa. VEZÉNYEL: Dinyés Dániel. RENDEZŐ: Selmeczi György.

SZEREPLŐK: Benedek Miklós, Básti Juli, Hernádi Judit, Murányi Tünde, Molnár Piroska, Vida Péter, Hirtling István, Mészáros István, Hollósi Frigyes, Dinyés Dániel, Pécz Ottó, Torma Zsolt, Barna Béla, Barna Lajos és a tánckar tagjai.

T O M P A A N D R E A

Utazunk máris, London, Párizs!

■ MOSONYI ALIZ-SZŐKE SZABOLCS: CSIPKERÓZSIKA ■

„Most elfelejtem, hogy emberek is vannak ott, és csak a bábokat nézem” – mondja a kezdés pillanatában öt és fél éves nézőtársam. Ő már beavatott: másodszor nézi meg a *Csipkerózsikát* a Stúdió K.-ban. De a vezérdallamot, a boszorka „Királyi bálban, pityipötty / Pöttyös ruhában, pityipötty / Én leszek a legszebb, pityipötty” kezdetű dalát már az első előadás után fűjja. A színház miniatűr előterében sorakozó fotókon pedig felismeri másik kedvencét, a *Rózsa és Ibolyát*. Én meg valami hosszú távú színházpedagógiai elmélkedésbe fogok, és azt gondolom: aki ezen a színházon nevelkedik, annak szerencséje van. (Mint nekem is egykor Kovács Ildikó előadásaival.) A Stúdió K.-ban előre be nem jelentett módon, lassan, észrevétlenül, halkán, jófajta gyerekszínház született. S most itt az új mese.

Németh Ilona nagyméretű bábjaikat ketten mozgatják. Mindegyiknek van egy főmozgatója, aki a fejet és az egyik kezét mozgatja, aki a hangját adja, de társa szintén aktív: énekel, zenél és beszél is. A bábok körülbelül akkorák lehetnek, mint egy kisgyerek, ezért könnyű velük azonosulni; a kis intim tér is ezt a célt szolgálja. Amikor pedig a bábok a bábszínpadon – a Csanádi Judit és Németh Ilona tervezte díszlet két kereszt alakú, alacsony padján

– játszanak, akkor szinte felnőttmagasságúak. Mintha gyerek és felnőtt néző egyaránt meg lenne szólítva.

Mosonyi Aliz és Szőke Szabolcs *Csipkerózsika*-variációja lassan halad előre a történetmesélésben: a főszereplő csak az első felvonás vége felé jelenik meg. Csipkerózsikával egyenlő súlyú és dramaturgiai fontosságú szereplő a Királyi Boszorka, aki a jövőbe lát, de akit az udvar lenéz és elhanyagol (a boszorkát Homonnai Katalin és Eszes Fruzsina adja). A nyitó jelenetben a boszorka magában lamentál, amiért nem hívták meg a Királyné születésnapjára. Néma beszélgetőtársa a picike Királyi Egér, aki rangjához méltóan csipkegallért visel, és lusta, mint egy macska. (A kaparászó egeret egy botról mozgatja Nádas László.) A pongyolás boszorka úgy dönt, hogy ő bizony hívatlanul is beállít a születésnapra, és elzengi „Pöttyös ruhában, pityipötty” című dalát. A zene az előadás meghatározó része, hiszen a komponista Szőke Szabolcs az adaptáció társszerzője. A fenti zenei motívum – amely majd Csipkerózsikára is átvándorol „csipkeruhában, csipicsipp” refrénnel – fülbemászó, humoros, játékos dallam. Ahogyan az előadás egész hangzásvilága – például a folyamatos egérkaparászás – szemléletes és hangulatos.

A boszorkának a hangja különbözik a többiekétől: Homonnai fejhangon prézsmítál, magázódik és kötözködik az egérrel. Amikor pedig felpattan a seprűre, kötött zoknis lába olyan fürgén tapossa a levegőt, mint egy rajzfilmfiguráé. Élemedett kora ellenére ő a legmozgékonnyabb: nemcsak deréktól felfelé játszik, de csikos, zoknis lába, sőt kerek feneké is folyton mozgásban van, például amikor a földön kajtat valami után, és nekünk csak a hátsó felét mutatja. Az a szerepe, hogy megállítsa az időt (a dramaturgiai időt is); az ő jeleneteiben minden lelassul, ráérőssé válik. Vele együtt fennakadunk a jelentéktelen, de mindig humoros részleteken: miért nem hívják meg a születésnapra, vagy hogy éppen hová tette a szemüvegét. Neki az a dolga, hogy – mint egy vénasszony, akinek már semmi sem lehet fontos vagy sürgős – minden jelentéktelen apróságon elidőzzön, mindenhez valami megjegyzést fűz, és ezzel végképp felbosszantsa a többieket. A mindig zsörtölődő boszorka, aki mégsem a rosszat, hanem akaratán kívül is a jót segíti elő, narrátora, dramaturgiai mozgatórugója, s némiképp főszereplője is az előadásnak.

A színészek nemcsak a bábmozgatásban jók és – mint nézőtársam szeretné – észrevétlenek, hanem hangban is. A karakterhangok – Homonnai boszorkájáé, a Királyné (Nyakó Júlia) kedveskedése, Csipkerózsika hangjai (őt mind a két szereposztásban lát-